

MAGNUS HENREKSON

Så olika och ändå så lika – slutreplik till Holmlund och Kolm

Redan en dryg månad före publiceringen fick Bertil Holmlund och Ann-Sofi Kolms (H&K) [1998a] artikel i *Ekonomisk Debatt* nr 4 om skatter och sysselsättning stor uppmärksamhet. Artikeln citerades i riksdagsdebatten den 14 maj av skatteminister Thomas Östros (anförande 79) och vid en pressträff samma dag sade skatteministern: ”Det finns inget samband mellan dessa storheter [det totala skattetrycket och sysselsättningen]. En skattesänkning kommer bara att resultera i högre löner”.¹ Artikeln fick därefter ett omfattande genomslag i tidningar och etermedia och den kom att spela en roll i valrörelsen där den refererades av såväl politiker som journalister. Flera partiledare försökte med klen framgång att förklara hur de kunde motivera att de gick emot den vetenskapliga sakkunskapen. Knappast något manuskript författat av nationalekonomiska forskare har fått lika stort genomslag i den ekonomisk-politiska debatten under året. Inte minst av detta skäl och på grund av frågans fortsatta aktualitet är det viktigt att diskussionen fortsätter. Regeringens nya sysselsättningsmål visar också att sysselsättningsfrågan har hög politisk prioritet.

Vid en noggrann läsning står det klart att H&Ks artikel är försiktigt skriven och innehåller reservationer på ett antal punkter, men det var ändå så att deras huvudslutsats ”[u]nder ganska rimliga förutsätt-

ningar kan man göra gällande att det *totala skattetrycket* inte har några långsiktiga effekter på sysselsättningen” (s 260) kom att bli det bestående intrycket.

Vid min egen analys (Henrekson [1998a]) av skatter och sysselsättning var utgångspunkten att den totala volymen utfört arbete i Sverige är mer än dubbelt så stor som det beskattade arbetet. Skillnaderna mellan länder är slående och en jämförelse mellan Sverige och USA visar helt olika utveckling för marknadsarbetets omfattning sedan 1970. Huvudtesen var att skatten på arbete är av avgörande betydelse för om framförallt hushållsnära tjänster kan bli professionellt utförda eller om de utförs via obetalt egenarbete. Professionaliseringen av stora delar av tjänsteproduktionen, allt annat lika, kommer därför troligen att ske långsammare i ett land med hög arbetsbeskattning. Därmed blir också sysselsättningsutvecklingen svagare.² I artikeln betonades också att styrkan i denna

¹ Nyhetsbyrån Direkt, citerat från artikel i *Finansstidningen* den 15 maj 1998.

² Med den retorik som tyvärr alltför ofta används mot förslag på sänkt skatt på vissa verksamheter skulle man på motsvarande sätt kunna säga att skattesystemet subventionerar det obetalda egenarbetet, eftersom skattesatsen då är noll. Det kan vara intressant att notera att även Anna Hedborg och Rudolf Meidner i sitt arbete *Folkhemsmodellen* [1984, s 219] var väl medvetna om detta när de analyserade den svenska modellen: ”Högre skattekvot [medför att] egenproduktion, särskilt på marginalen blir allt lönsammare. ... Här ligger en stark ekonomisk drivkraft till förkortad arbetstid.” För att motverka denna effekt föreslog de ett grundavdrag som ökade med mängden arbetad tid på marknaden.

Docent MAGNUS HENREKSON är verksam vid Industriens Utredningsinstitut, IUI. Han forskar huvudsakligen kring förklaringar till ekonomisk tillväxt och företagandets villkor.

tendens rimligen bestäms i samspel med andra viktiga institutioner såsom trygghetssystemens generositet, graden av regleringar på arbetsmarknaden och flexibiliteten i lönebildningen.

I sin replik menar Holmlund & Kolm [1998c] (hädanefter H&K) att vi är ganska överens och att de aspekter jag tar upp i huvudsak skall ses som komplement till deras egen analys. Här föreligger två artiklar som förmedlar två diametralt motsatta huvudintryck av skatetryckets effekt på sysselsättningen och ändå menar H&K att vi endast skiljer oss åt marginellt. Vän av ordning frågar sig naturligtvis vad detta beror på, vilket jag i denna replik kommer att försöka förklara. Vidare kommer jag att ta tillfället i akt att introducera en del relevant ekonomisk forskning som inte figurerade i H&Ks ursprungsartikel och att diskutera den grannlaga vetenskapsteoretiska frågan hur man som forskare skall ställa sig till det problem som kan uppstå när det inte går att ta sin utgångspunkt i en vedertagen och heltäckande teoretisk modell.

Effekter på arbetskraftsdeltagande och arbetad tid

H&K [1998a, s 259] skriver "Vad säger nationalekonomisk forskning om sambanden mellan skatter och sysselsättning? Om detta handlar denna artikel." I sin replik [1998c] nämner de inte längre ordet sysselsättning utan skriver att artikeln handlade om skatters effekter på arbetslösheten. ("Vi diskuterade inte frågor om hur skatterna kan påverka arbetskraftsdeltagandet och arbetstiderna.") För den tränade läsaren framgår detta av fotnot 1 i ursprungsartikeln [1998a, s 260]: "Vi kommer inte att diskutera hur skattesystemet skulle kunna påverka arbetskraftsdeltagandet, vilket innebär att ökad sysselsättning alltid innebär minskad arbetslöshet", d v s arbetslöshet och sysselsättning står i ett ett-till-ett förhållande till varandra. Härigenom har en avgörande del av

det som den politiska diskussionen handlar om antagits bort.

Medvetenheten både bland politiker och ekonomer är idag stor om att arbetslöshet och sysselsättning i praktiken inte utgör varandras spegelbild.³ Arbetslösheten kan exempelvis vara låg vid höga sysselsättningsstal och lång genomsnittlig arbetstid (t ex USA) och den kan vara låg vid lägre sysselsättningsstal och kort genomsnittlig arbetstid (t ex Nederländerna). Den typen av observationer och hur de kan förklaras är av stort intresse i den ekonomisk-politiska debatten, inte minst har de stor betydelse för diskussionen om arbetstidsförkortning som en lösning på sysselsättningskrisen. I den debatt som följde på H&Ks ursprungsartikel är det få som förefaller ha observerat deras snäva avgränsning. Avgränsningen betyder inte att analysen är felaktig, men däremot minskar dess ekonomisk-politiska relevans avsevärt.

Om vi breddar översikten till empiriska studier som även inkluderar effekter av skatter på arbetskraftsdeltagandet och arbetstiden, hur ser då empirin ut? Även här går det förstås att hitta studier som pekar i olika riktningar. Det finns heller inte utrymme till en uttömmande översikt. Däremot är det av stort intresse att titta närmare på de resultat som erhålls av Stephen Nickell och Richard Layard [1998] i en bred utvärdering av den arbetsmarknadsekonomiska vetenskapens ståndpunkt vad gäller hur viktiga institutioner på arbetsmarknaden påverkar arbetslöshet, sysselsättning och produktivitetstillväxt. Utvärderingen är skriven för den nya *Handbook of Labor Economics*. På basis av multipla regressionsanalyser för 20 OECD-länder avseende perioderna 1983–88 och 1989–94 drar de följande slutsats just om skatternas effekter:

³Se exempelvis Nickell & Bell [1995] som just av detta skäl gör en åtskillnad mellan *non-employment* och *unemployment*.

"Summarising the results briefly, the overall tax burden on labour has a clear negative impact on both unemployment and labour supply. Payroll taxes alone, however, have no additional effect".⁴

Även om det går att peka på att det finns studier där det statistiska sambandet mellan skatter och arbetslöshet/sysselsättning är svagt, kan man inte bortse ifrån att i de länder där den strukturella arbetslösheten sjunkit har man i samtliga fall minskat skattekilarna (Elmeskov, Martin & Scarpetta [1998]). Hur kan dessa två observationer förenas? En rimlig hypotes är att skattesänkningarna varit en del av ett reformpaket där de olika komponenterna kompletterat och förstärkt varandra (se även Orszag & Snower [1998]), vilket kan göra det svårt att isolera effekten av just skattesänkningar.

Ett annat, om än informellt, test på arbetsbeskattningens långsiktiga sysselsättningseffekter är en detaljerad jämförelse av sysselsättningsutvecklingen i två länder över tiden med mycket olika arbetsmarknadsinstitutioner. Denna ansats användes i Henrekson [1998b] och resultaten tyder på att lägre skattebelastning på arbete, sannolikt i kombination med andra institutioner, skapar utrymme för en snabbare tillväxt i marknadsarbetets omfattning. Eftersom en mycket stor del av det obetalda arbetet är hushållsrelaterat och huvuddelen av detta utförs av kvinnor, borde en ökad professionalisering av de hushållsrelaterade tjänsterna avspeglas i en ökning av kvinnornas närvaro på arbetsmarknaden både vad gäller sysselsättningsandel och genomsnittligt arbetad tid. I *Figur 1* jämförs utvecklingen för svenska och amerikanska kvinnor i detta avseende. Sysselsättningsfrekvensen för amerikanska kvinnor ökade från 49,6 till 67,1 procent mellan 1976 och 1997, medan den endast ökade från 67,3 till 68,9 procent för svenska kvinnor. Den genomsnittliga arbetstiden för amerikanska kvinnor i yrkesaktiv ålder ökade med 40 procent mellan 1975 och 1994. Mätt på

detta sätt passerade den kvinnliga sysselsättningen i USA nivån i Sverige redan under 1970-talet och 1994 var den arbetstidsjusterade kvinnliga sysselsättningsnivån 20 procent högre i USA än i Sverige.⁵ Denna stora skillnad hade knappast uppstått, om inte den hushållsrelaterade tjänstesektorn professionaliserats snabbare i USA än i Sverige.

Kortsiktiga nominella stelheter kan få långsiktiga effekter

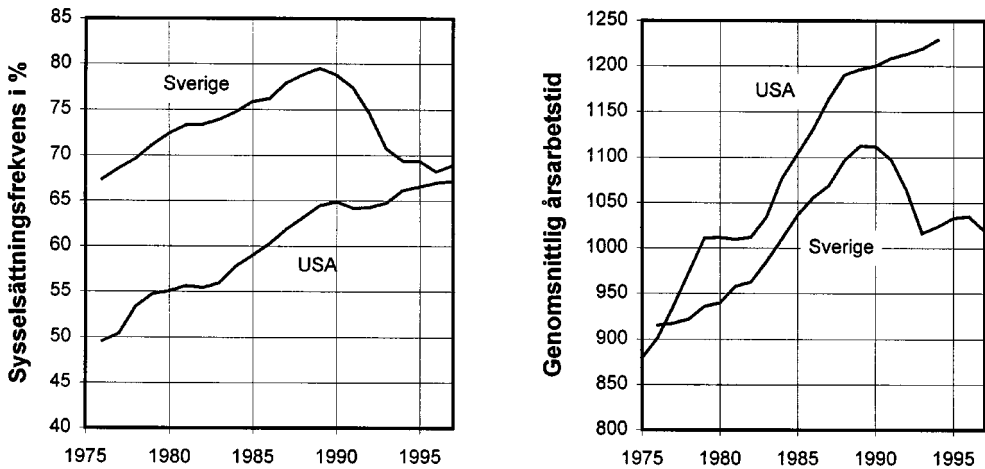
H&K ger stort utrymme åt diskussionen huruvida en skatteförändring övervältras på lönerna. Mer specifikt avses i detta sammanhang huruvida en sänkt arbetsgivaravgift leder till att löntagarna/fackföreningen utnyttjar det löneutrymme som därmed skapas till att förhandla upp lönen till en sådan nivå att den totala lönekostnaden förblir oförändrad och sysselsättningen därför inte stiger. H&K hävdar att "i varje fall på lång sikt" så sker en fullständig övervältring. Här kan vi först konstatera att lång sikt inte är definierad, det kan vara ett betydande antal år. De medger visserligen att sänkta löneskatter kan sänka lönekostnaden temporärt, och att om skattesänkningar skall göras så finns det skäl att prioritera sänkta arbetsgivaravgifter.

Jag menar att effekter på kort sikt i ett

⁴ Citeringen är gjord ur en version daterad augusti 1997 (s 34). Skrivningen kan förefalla oklar vad gäller arbetslösheten, men av skattningsresultaten framgår att författarna menar att ett högre skattetryck är associerat med högre arbetslöshet.

⁵ Se även Jonung & Persson [1993]. Denna utveckling för amerikanska kvinnor bekräftas av Blau [1998]. De tidsanvändningsstudier hon redovisar avser perioden 1978 till 1988. Under denna period ökade amerikanska kvinnor i genomsnitt sin veckoarbetstid på marknaden med sex timmar (från 20 till 26 timmar), medan hushållsarbetet under samma tid minskade med fem timmar.

Figur 1 Sysselsättningsfrekvensen (1976–97 år) respektive genomsnittlig årsarbets-tid hos kvinnor i yrkesaktiv ålder i USA (1975–94) och Sverige (1976–97)

Anm: Sysselsättningsfrekvens definieras som antalet sysselsatta av befolkningen i åldern 15–64 år. Genomsnittlig årsarbetstid för Sverige har beräknats som det totala antalet arbetade timmar bland kvinnor dividerat med antalet kvinnor i åldern 16–64 år. Den genomsnittliga årsarbetstiden i USA avser genomsnittlig årsarbetstid för alla kvinnor i åldern 18–64 år. Studenters arbetstid har satts till noll, vilket gör att siffran blir för låg. Detta motverkar effekten av att den svenska tidsserien inkluderar 16–17-åringar. Den genomsnittliga arbetstiden bland icke-studerande sysselsatta kvinnor i USA som arbetade minst fyra timmar i veckan var 1994 1776 timmar, d v s ungefär motsvarande en svensk heltid.

Källa: AKU, *OECD Labor Force Statistics*, *OECD Employment Outlook*, juni 1998 och egna kalkyler baserade på Annual Demographic Files of the (March) Current Population Survey, se vidare Davis & Henrekson [1998].

läge som dagens bör betonas mer än vad H&K gör. Lönen ligger fast på kort sikt. I dagsläget styrs fredspikten av förbundsvisa avtal på arbetsmarknaden, där det inte finns några klausuler som tillåter omförhandling till följd av ändrade arbetsgivaravgifter under avtalsperioden. Dagens avtal löper i normalfallet t o m första kvartalet 2001, vilket innebär att det tar två och ett halvt år innan fackliga stridsåtgärder kan tillgripas för att löntagarna den vägen skall kunna tillskansa sig det uppkomna utrymme. Naturligtvis kan löneglidning uppkomma inom företagen, men det är svårt att se att det skall ske med omedelbar verkan och ha ett fullständigt genomslag.

Holmlund [1990] sammanfattar ett stort antal studier av skatteövervärling.

Studier gjorda under andra halvan av 1980-talet visar på en ofullständig övervärling, medan studier med nyare metoder visar fullständig övervärling på lång sikt. Andra slags belägg för att ett löneutrymme som uppstår inte omedelbart tas i anspråk ges av utvecklingen efter de svenska devalveringarna under perioden 1976–82. Efter en devalvering uppstår omedelbart ett utrymme till höjda löner i K-sektorn, men den kostnadsfördel devalveringen skapade fanns kvar under flera år (Henrekson [1991]).

Ytterligare argument för nominella stelheter, i detta fall nedåt, ges av Holden [1994], som påpekar att enligt lag så innebär ett avtalslöst tillstånd i bl a Sverige att det gamla avtalet gäller, vilket i praktiken gör det mycket svårt att komma

överens om sänkta nominallöner.⁶ I ett läge med obefintlig inflation kan det då på stora delar av arbetsmarknaden bli svårt att sänka den reala lönekostnaden på annat sätt än genom att sänka arbetsgivaravgifterna. Alesina & Perotti [1995] utgår från en helt annan litteratur än H&K för att studera om skattenivån påverkar kostnadsläget.⁷ I en panelstudie av tio europeiska länder (däribland Sverige) skattas skattenivåns effekt på den relativa enhetsarbetskostnaden i K-sektorn och S-sektorns relativpris. De finner att en ökning med 1 procent i arbetsbeskattningsandel av BNP ökar den relativa enhetsarbetskostnaden med mellan 1 och 1,7 procent och skattenivån har också en positiv effekt på S-sektorns relativpris.

Det går således att peka på studier som finner att övervältringen varken är fullständig – d v s priset på arbetskraft och/eller produkterna minskar vid en skattesänkning – eller att den sker med mycket kort tidsfördröjning. Därmed finns visst stöd för att exempelvis en arbetsgivaravgiftssänkning kan sänka arbetskostnaderna kortsiktigt och få in framförallt marginala grupper i arbetslivet. Med tanke på den persistens som har observerats i arbetslösheten, d v s att arbetslösheten tenderar att fastna på den nivå där den för närvarande befinner sig, kan det ha ett stort värde även långsiktigt att fler människor kommer in på arbetsmarknaden. Väl inne kommer bl a *on-the-job-training* att göra det möjligt för fler människor att bära den lön som blir följderna om eller när övervältringen blir fullständig.⁸

De lågutbildades speciella problem

Under senare år har en livlig vetenskaplig diskussion förts om de lågutbildades speciella problem. Det finns belägg för att den tekniska utvecklingen varit sådan att efterfrågan på lågutbildade minskat (tex Berman, Bound & Griliches [1994]). Detta har anförts som en viktig förklaring till

att den ökade sysselsättningen i USA endast kunnat ske till priset av en ökad lönespridning och stagnerande reallöner, medan Europa i stället har drabbats av högre arbetslöshet, särskilt för lågutbildade, eftersom den nödvändiga löneanpassningen uteblivit (se Lindbeck [1996]).

De högutbildade har i regel den fördelen att de kan utföra betydligt fler arbetsuppgifter än de lågutbildade (Nickell & Bell [1995]). Av särskild vikt är förstås att de kan välja hur mycket obetalt egenarbete de utför. Som redan visats i Henrekson [1998b] och av Pålsson [1997] styrs denna avvägning i hög grad av skatten på arbete och ju mer obetalt egenarbete desto mindre efterfrågan på en professionell hushållsnära tjänstesektor. Men det finns naturligtvis någon lön vid vilken efterfrågan på hushållsnära tjänster blir hög även i Sverige. Tjänstebeskattningsutredningen [1997] frågade sig varför den beskattade nettolönen inte sjunker ner till den nivå som motsvarar det ofta observerade svarta priset på 60 kronor per timme för många tjänster.⁹ Skälet är, precis som H&K själva hävdar, att den alternativa försörjningen i trygghetssystemen garanterar en standard som ligger betydligt över denna nivå. Man kan därför inte förvänta sig att lönerna för de lägst avlönade långsiktigt sjunker under den garanterade nivån.

Det är inte, enligt min mening, en framkomlig väg att sänka bidragsnivåerna

⁶ Ett teoretiskt skäl till förekomsten av frivilligt överenskomna lönekontrakt som är nominellt stela nedåt ges i den s k *hold-up*-litteraturen, se Malcolmson [1997] för en översikt.

⁷ Alesina & Perottis [1995] referenslista och H&Ks dito saknar helt överlappning.

⁸ Lägre ingångslöner skulle naturligtvis ha betydligt större träffsäkerhet i detta avseende.

⁹ Detta motsvarar en nettolön på knappt 30 kronor per timme med lagstadgade sociala avgifter på 33 procent och en marginalskatt inklusive egenavgifter på 35 procent.

(inklusive socialbidrag) så kraftigt att man den vägen tvingar fram mycket låga nettolöner bland de lågavlönade. Dessutom är de minimilöner som stipuleras i kollektivavtalen sannolikt ofta bindande redan idag, vilket innebär att lönen ligger högre än marknadslönen. En rimlig hypotes är att så oftare är fallet i tjänstesektorn. I fallet med bindande minimilöner skulle sänkta arbetsgivaravgifter inte alls i samma utsträckning leda till ökade lönekostnader – kanske inte ens på lång sikt – åtminstone så länge man tror att övervärtningen främst sker via marknadskrafterna och inte genom att fackföreningarna utnyttjar en stark förhandlingsposition.

Sverige har i dag världens högsta skatter på låga arbetsinkomster (Norrman [1997]). Varje sänkning av skatten på låga arbetsinkomster ökar möjligheterna att hitta en lönenivå som både kan konkurrera med det obetalda egenarbetet och med den inkomst som trygghetssystemen garanterar. Det finns nu också en seriös vetenskaplig diskussion om hur denna konflikt lättare ska kunna överbryggas – se t ex Snower [1994]. Jag menar därför att frågan vilken skattebelastning låga arbetsinkomster kan bära är så grundläggande att ett vagt förord för lägre skatter på vissa tjänster är otillräckligt.

Brist på teori, vad göra?

H&K [1998c] anför som en motivering till sitt snäva perspektiv att det inte existerar "någon sådan bred och någorlunda allmänt accepterad teori" inom vilken anpassningar i arbetskraftsdeltagande och arbetad tid på och utanför marknaden kan analyseras.¹⁰ Självklart kan brist på en väl förankrad teori vara ett skäl att bortse från vissa faktorer i renodlade forskningsarbeten. I detta fall klargörs under vilka premisser en viss studie har validitet och den läsekreten man vänder sig till får antas ha erforderliga kunskaper för att rätt värdera en enskild studies begränsningar. Förhållandet är ett annat när man på basis av

forskningsresultat ger sig ut i den ekonomisk-politiska debatten eller när man försöker att likt en advokat väga samman "bevisläget" i en specifik fråga genom att dra på ett helt forskningsfält. Då måste perspektivet breddas.¹¹ Lindbeck [1996] är ett exempel på en sådan studie. Lindbecks studie behandlar i hög grad samma fråga som H&K, men H&Ks litteraturlista innehåller bara en enda av Lindbecks referenser till forskningsrapporter.¹²

Det finns ytterligare exempel som illustrerar faran med att låta kravet på existensen av en enhetlig teori, snarare än det aktuella empiriska problemet, i alltför hög grad styra analysen. I en tidigare studie fann Holmlund [1990] att NAIRU, den arbetslöshetsnivå vid vilken inflationen inte ökar, låg på 2,2 procent i Sverige. Huvudskälet till denna optimistiska uppskattning var att en skattning av en real löneekvation visade att reallönen långsiktigt var mycket känslig för ökning i arbetslösheten; exempelvis implicerade skattningen att en ökning av arbetslösheten från 2 till 3 procent på lång sikt skulle leda till en sänkning av reallönen med 6 procent. Modellen beaktade inte på vilket sätt reallönesänkningar kom till stånd under skattningsperioden; ökad arbetslöshet

¹⁰ Detta stämmer bara delvis, se exempelvis Pålsson [1997] för en teoretisk modell där man explicit kan studera vetat mellan betalt marknadsarbete och obetalt egenarbete.

¹¹ Det kan vara värt att nämna att det finns en intressant vetenskapsteoretisk diskussion inom nationalekonomin i denna fråga. Mayer [1993] argumenterar för att det ofta finns ett utbytesförhållande mellan "sanning" och "formell precision". Den intresserade läsaren hänvisas också till Summers [1991]. Närliggande exempel på angelägna mänskliga problem där man utan en allmänt vedertagen teoretisk modell ändå måste göra en bred utvärdering av forskningsläget är effekten av förbränning av fossila bränslen på jordens medeltemperatur och hur freon påverkar atmosfärens ozonlager.

¹² Ljungqvist & Sargent [1997].

följdes av devalveringar och inflation, vilka sänkte reallönen. När Sverige fick massarbetslöshet i början av 1990-talet ledde detta inte alls till kraftigt sjunkande reallöner. I stället har de stigit snabbt sedan 1994, trots att arbetslöshetsnivån varit 6–8 procentenheter högre än i slutet av 1980-talet. Se *Figur 2*. Den kraftiga reallöneflexibiliteten i svensk ekonomi enligt snävt definierade arbetsmarknadsekonomiska modeller, sågs länge som ett bevis för en väl fungerande arbetsmarknad (Jakobsson [1996]). Om resultaten hade varit allmängiltiga skulle Sverige förhållandevis snabbt ha återgått till hög sysselsättning efter krisen i början av 1990-talet.¹³

Slutsatsen av detta avsnitt är *inte* att deduktiv nationalekonomisk forskning saknar värde. Formella modeller utgör ett kraftfullt analysverktyg, men vid analyser av konkreta ekonomisk-politiska problem behöver man också gå utanför den egna modellen, se dess brister och komplettera bilden där så behövs.

Slutsatser

Bertil Holmlunds och Ann-Sofie Kolms studie om sambandet mellan skatter och sysselsättning har fått mycket stor uppmärksamhet i samhällsdebatten. Inom de snäva ramar som H&K ställer upp – ingen diskussion av påverkan på arbetskraftsdeltagande och arbetstid, oförändrade trygghetssystem och betoning av den långa sikten – kan de inte sägas ge en felaktig bild av forskningsläget. Forskare har naturligtvis rätt att diskutera en fråga ur ett snävt perspektiv. Förutsättningarna bör dock klart framgå. Inskränkningarna framgår dock i detta fall bara tydligt för ett mycket tränat öga, vilket fått till följd att resultaten i den allmänna debatten tillskrivits en vidare giltighet.

Den gjorda insnävningen av analysen gör att den förlorar i relevans. Diskussionen i samhället handlar ju i hög grad just om hur marginella grupper skall kunna

komma in på arbetsmarknaden,¹⁴ hur Sverige ska bli ett land med komparativa fördelar i kunskapsintensiv produktion, hur kvinnors karriärmöjligheter skall förbättras, hur människor ska kunna gå från bidragsberoende till att kunna leva på sitt eget arbete o s v.

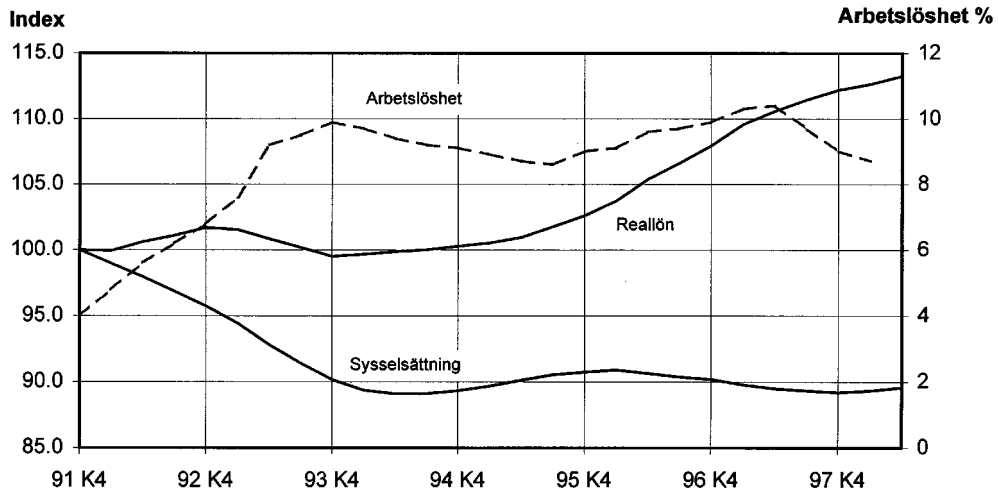
För att ta ett bredare grepp tvingas man naturligtvis också att ge sig utanför en viss, ofta snävt definierad, teoriram. Olika teoriramar ger ibland upphov till olika resultat, vilket H&K [1998b, s 453] indirekt påpekar när de skriver att "[d]et vore lätt att fortsätta uppräknigen av empiriska studier som ger olika resultat". Det kommer nog alltid att vara så, vilket inte minst beror på att forskningen delvis drivs framåt just av ifrågasättandet av tidigare studier. Kan man då ta detta till intäkt för att konkludera att kunskapsläget är så oklart att vi därför inte kan ge några klara rekommendationer? Ibland kan så vara fallet, men den ståndpunkten innebär ofta ett indirekt stöd för den rådande situationen.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram att vi glädjande nog är överens på en avgörande punkt: Om trygghetssystemen sammantaget gör det olönsamt att arbeta, oavsett skattenivån, hjälper det inte särskilt mycket att sänka skatten på arbete. Sänkt skatt på arbete är ett nödvändigt, men inte ett tillräckligt, villkor för en substansiell utvidgning av marknadssektorn. Å andra

¹³ Ett alternativ hade kunnat vara att ställa följande fråga: Givet att det inte finns något europeiskt land som efter att det drabbats av massarbetslöshet lyckats ta sig ur detta tillstånd utan genomgripande institutionella reformer, vad finns det då för skäl att tro att Sverige är annorlunda? Se Henrekson & Hultkrantz [1994] för en analys med denna utgångspunkt.

¹⁴ Det förtjänar att påminna om att Socialstyrelsen [1997] våren 1997 beräknade att 1,65 miljoner människor, vilket motsvarar 29,7 procent av befolkningen i åldern 16–64 år, "har en långvarigt svag förankring i arbetslivet".

Figur 2 Sysselsättning, arbetslöshet och reallön i svensk ekonomi, 1991–98

Anm: Avser genomsnittlig timlön för arbetare i privat sektor deflaterad med KPI, index för reallön och sysselsättning. 1991:4 = 100. Arbetslösheten är OECDs standardiserade arbetslöshetsmått (%). På grund av statistikomläggningar används 1991 som startår. Om vi hade börjat något år tidigare hade den bild som figuren förmedlar förstärkts.

Källa: SCB och OECD, *Quarterly Labor Force Statistics*, nr 2, 1998.

sidan bör man komma ihåg att det redan idag är så att sänkt skatt på arbete för de lägst avlönade minskar fattigdomsfällorna även om inget annat ändras.

Reformer på ett isolerat område ger ofta svag effekt och kan ibland till och med förvärra ett problem. Vi minns alla vad som hände när kreditmarknaden avreglerades, samtidigt som kapitalbeskattningen fortfarande var anpassad till ett reglerat system. Därför behövs ett samlat program för en varaktigt höjd sysselsättningsnivå i Sverige. Sänkt skatt på arbete är en mycket viktig komponent i ett sådant program.

Referenser

Alesina & Perotti, R [1995], "Taxation and Redistribution in an Open Economy". *European Economic Review*, vol 39, s 961–979.

Berman, E, Bound J & Griliches, Z [1994], "Changes in the Demand for Skilled Labor

within U.S. Manufacturing: Evidence from the Annual Survey of Manufactures". *Quarterly Journal of Economics*, vol 109, s 367–397.

Blau, F D [1998], "Trends in the Well-Being of American Women, 1970–1995". *Journal of Economic Literature*, vol 36, s 112–165.

Davis, S J & Henrekson, M [1998], *Small Business, Entrepreneurship and Economic Performance. Sweden and the United States in a Comparative Perspective*. Manuskript.

Elmeskov, J, Martin, J P & Scarpetta, S [1998], "Key Lesson for Labor Market Reforms: Evidence from OECD Countries' Experiences". Uppsats presenterad vid Ekonomiska Rådets konferens The Political Economy of Labour-Market Reform i Stockholm den 25 maj.

Hedborg, A & Meidner, R [1984], *Folkhemsmodellen*. Rabén & Sjögren, Stockholm.

Henrekson, M [1991], "Devalveringarnas effekter på den svenska ekonomins struktur".

I Jonung, L (red), *Devalveringen 1982 – rivstart eller snedtändning?*. SNS Förlag, Stockholm.

Henrekson, M [1998a], "Högre sysselsättning

- genom en utvidgad marknadssektor". *Ekonomisk Debatt*, årg. 26, nr 7, s 515–526.
- Henrekson, M [1998b], "En ond cirkel för tjänstesektorn". *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, vol 4, s 137–151.
- Henrekson, M & Hultkrantz, L [1994], "Har Sverige hamnat i en lågssysselsättningsfälla?". *Ekonomiska Samfundets Tidskrift*, vol 47, s 67–81.
- Holden, S [1994], "Wage Bargaining and Nominal Rigidities". *European Economic Review*, vol 38, s 1021–1039.
- Holmlund, B [1990], *Svensk lönebildning – teori, empiri, politik*. Bilaga 24 till Långtidsutredningen 1990. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Holmlund, B & Kolm, A-S [1998a], "Kan arbetslösheten bekämpas med skattepolitik?". *Ekonomisk Debatt*, årg 26, nr 4, 259–273.
- Holmlund, B & Kolm, A-S [1998b], "Skatter och arbetslöshet – svar till Carl B Hamilton". *Ekonomisk Debatt*, årg 26, nr 6, s 453–454.
- Holmlund, B & Kolm, A-S [1998c], "Skatter och arbetslöshet – svar till Magnus Henrekson". *Ekonomisk Debatt*, årg 26, nr 8, 629–630.
- Jakobsson, U [1996], "Ekonomerna, prognoserna och den svenska modellen". I Jonung, L (red), *Ekonomerna i debatten – gör de någon nytta?* Ekerlids Förlag, Stockholm.
- Jonung, C & Persson, I [1993], "Women and Market Work: The Misleading Tale of Participation Rates in International Comparisons". *Work, Employment & Society*, vol 7, s 259–274.
- Lindbeck, A [1996], "The West European Employment Problem". *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 132, s 609–637.
- Ljungqvist, L & Sargent, T [1997], "Taxes and Subsidies in Swedish Unemployment". I Freeman, R B, Topel, R & Swedenborg, B (red), *The Welfare State in Transition*. University of Chicago Press, Chicago.
- Malcolmson, J M [1997], "Contracts, Hold-Up, and Labor Markets". *Journal of Economic Literature*, vol 35, s 1916–1957.
- Mayer, T [1993], *Truth versus Precision in Economics*. Edward Elgar, Aldershot.
- Nickell, S J & Bell, B [1995], "The Collapse in Demand for the Unskilled and Unemployment across the OECD". *Oxford Review of Economic Policy*, vol 11, s 40–62.
- Nickell, S J & Layard, R [1998], "Labor Market Institutions and Economic Performance". I Ashenfelter, O & Card, D (red), *Handbook of Labor Economics Vol 3*. North-Holland, Amsterdam, under utgivning.
- Norrman, E (1997). *Skatterna på arbete i Sverige och omvärlden*. Skattebetalarnas förening, Stockholm.
- Orszag, M & Snower, D J [1998], "The Anatomy of Policy Complementarities". Uppsats presenterad vid Ekonomiska Rådets konferens The Political Economy of Labour-Market Reform i Stockholm den 25 maj.
- Pålsson, A-M [1997], "Taxation and the Market for Domestic Services". I Persson, I & Jonung, C (red), *Economics of the Family and Family Policies*. Routledge, London.
- Snower, D J [1994], "Converting Unemployment Benefits into Employment Subsidies". *American Economic Review*, vol 84, s 65–70.
- Socialstyrelsen [1997], *Social Rapport 1997*. SoS-rapport 1997:14, Stockholm.
- Summers, L H [1991], "The Scientific Illusion in Empirical Macroeconomics". *Scandinavian Journal of Economics*, vol 93, s 129–148.
- Tjänstebeskattningsutredningen [1997], *Skatter, tjänster och sysselsättning*. SOU 1997: 17. Finansdepartementet, Stockholm.